

Türkiye-Fransa ilişkilerinde iş birliği ve sorun kaynakları

Merve ÖZDEMİRKIRAN-EMBEL

Fransız Dış İşleri Bakanlığı (*Quai d'Orsay*) Türkiye'yi Modern Fransa tarihi boyunca ülkenin en uzun süreli diplomatik ilişki kurduğu bir devlet olarak tanımlar. 1484'te Sultan II. Bayezid döneminde ilk Osmanlı elçisinin Fransa'ya gönderilmesiyle başlayan bu uzun diplomatik ilişkiler tarihi yalnızca 1798-1801 arasında Napoléon Bonaparte'ın Mısır seferi sırasında duraksadı. 1921'de Franklin-Bouillon Anlaşması olarak da anılan Ankara Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonradan Türkiye Cumhuriyeti'ni kuracak Ankara Hükümeti Fransa tarafından tanındı. Böylece Fransa, modern Türkiye'nin varlığını tanıyan ilk Batı Avrupa ülkesi oldu. Lozan görüşmelerinde kapitülasyonlar ve Osmanlı borçları konusunda, II. Dünya Savaşı öncesi de Hatay meselesinde bir hayli gerilen ikili ilişkiler diplomatik düzeyde hiçbir zaman kopma noktasına gelmedi. Soğuk Savaş boyunca ve sonrasında gerek NATO gerek Avrupa Konseyi'ndeki ilişkileri çerçevesinde de Türkiye ve Fransa iki müttefik ülke olmaya devam etti.

II. Dünya Savaşı'ndan ciddi hasar almış bir şekilde çıkan Fransa, 1945 sonrasında kurulan yeni dünya düzeninde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden biri olarak yerini aldı. Müttefikleri arasındaki bu ayrıcalıklı konumuna rağmen Fransa, Soğuk Savaş boyunca, özellikle de Charles de Gaulle döneminde Batı Bloğu içinde görece bağımsız bir konuma sahip oldu. Bu haliyle Soğuk Savaş süresince Avrupa'nın "ayırık", Batı'nın "sorun çıkaran ülkesi" olarak algılandı.¹ Ankara-Paris ilişkilerini de Fransa'nın blok içindeki bu özel durumu belirledi demek yanlış olmaz. Öte yandan Soğuk Savaş sırasında Türkiye'nin dış politikasının temel belirleyicisinin Ankara-Washington ilişkileri olduğunu hatırlarsak, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'yle sorun yaşadığı dönemlerde ilişkilerini çeşitlendirmeye çalıştığını görürüz. Nitekim bölgesel örgütlenmesi çerçevesinde bütünleşmesini sürdüren Avrupa'yla olan ilişkisinde Ankara, kıtanın merkez, bütünleşme hareketinin ise öncü ülkelerinden olan Fransa'ya tıpkı Almanya gibi özel bir ilgi göstermiştir.

Tarihsel süreçteki bu istikrarlı görünüme ek olarak bu istikrarın belki de esas kaynağını oluşturan ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknik iş birliği ve kurulan karşılıklı bağımlılık kanalları Türkiye-Fransa ilişkilerinin temel dayanaklarıdır. Fransa, 7 milyar dolarlık ihracatıyla Türkiye'nin ithalatında 6. sırada yer alır ve bu özelliğiyle, Türkiye pazarında yaklaşık %40'lık bir paya sahip olan AB ülkeleri arasında da ön plana çıkar. Öte yandan Türkiye'de sayıları

¹ Melek Fırat, "Soğuk Savaş Sonrası Fransa'nın Dış Politikası", *A.Ü. SBF Dergisi*, 64/1, 2009

1.500'e yaklaşan Fransız şirketi faaliyet göstermekte, bu faaliyetlerin önemli bir bölümünü doğrudan yatırımlar teşkil etmektedir.² Doğrudan Fransız yatırımları 6 milyar 850 milyon dolara ulaşmaktadır. Carrefour, Lafarge, Legrand, Danone, Renault gibi Türk kamuoyu tarafından yakından tanınan pek çok Fransız markası gerek tek başlarına gerekse Türk şirketlerle ortaklık kurdukları konsorsiyumlar çerçevesinde Türkiye'de yoğun olarak faaliyet göstermektedirler. Uluslararası doğrudan yatırımlar (UDY) Türkiye'nin ekonomi politikalarında önemli yer tutmakta, vergi gelirlerini ve istihdamı artırıcı etkileri nedeniyle devlet tarafından teşvik edilmektedir. Türkiye'de başta imalat sektörü olmak üzere pek çok sektörün gelişmesinde kayda değer bir etkileri vardır.³ Bu açıdan bakıldığında yıllara göre farklılık göstermekle birlikte genellikle Türkiye'ye yapılan UDY listesinde ilk onda yer alan Fransız UDY'ı Türkiye-Fransa ilişkileri açısından belirleyici özelliktedir.⁴

Öte yandan başta 1868'te Sultan Abdulaziz döneminde Mekteb-i Sultanî adıyla faaliyete geçen Galatasaray Lisesi ve 1992'de kurulan Galatasaray Üniversitesi olmak üzere, İstanbul, Ankara ve İzmir'de bulunan Fransızca eğitim veren öğretim kurumları, bu öğretim kurumlarının Fransızca dil eğitiminde yerel eğitimcilere doğrudan destek sağlayan MICEL (Eğitim ve dil alanında işbirliği misyonu) gibi kuruluşlar ya da İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'da bulunan ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi için faaliyet gösteren Fransız Enstitüleri Fransa'nın Türkiye'deki varlığına ve eğitim ve kültür alanındaki yatırımlarına örnektir. Fransa'nın ve Fransızcanın Türkiye'deki eğitim ve kültür alanındaki bu önemli varlığı 19. yy'dan başlayarak 20. yy'ın neredeyse sonlarına dek Osmanlı-Türk entellektüelleri açısından Fransa'yı Türk modernleşmesi için başat bir referans kılmıştır.⁵ Öyle ki Cumhuriyetin kuruluş aşamasında da Fransız Devrimi'yle yayılan seküler milliyetçilik ve halk egemenliği fikirlerinin, Fransa'nın laiklik anlayışının yasal temelini oluşturan 1905 yasasının etkileri görülmektedir.

Türkiye'nin Fransa'daki en etkili varlığı ise heterojen ve kimi zaman iç çatışmalara açık yapısına rağmen Fransa'da yaşayan ve sayıları 350.000 civarında olan Türkiye kökenlilerdir.⁶ Ülkenin doğusunda, Alsace bölgesinde yoğun olarak yaşayan Türkiye kökenlilerin toplam

² <http://www.mfa.gov.tr/fransa-ekonomisi.tr.mfa>

³ Konuya ilişkin ayrıntılar için bkz. Ekonomi Bakanlığı'nın resmi internet sitesi:

https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/yatirim/uluslararasıYatirim?_afLoop=14080912902211492&_afRWindowMode=0&_afRWindowId=a0lv6qey2&_adf.ctrl-state=qz3n0iwas_93#!%40%40%3F_afrWindowId%3Da0lv6qey2%26_afrLoop%3D14080912902211492%26_afrWindowMode%3D0%26_afrWindowId%3Dqz3n0iwas_97

⁴ Örneğin Fransa en son 2014'te ilk onda (9. sırada) yer almıştır. Bkz. T.C. Ekonomi Bakanlığı Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu, 2014.

⁵ François Georgeon, "1908 : la folle saison des Jeunes-Turcs", *L'Histoire*, Vol. 334, no. 9, 2008, pp. 72-77

⁶ Ural Manco, "Turcs d'Europe et Turquie dans l'Union. Les deux intégrations", *Confluences Méditerranée*, No:52, 2005

sayıları Fransa'daki nüfus sayımlarında çifte vatandaşlığın dikkate alınmaması nedeniyle tartışmalıdır.⁷ Nitekim Türk Dış İşleri Bakanlığı bu sayıyı 700.000 olarak ifade etmektedir.⁸

İş birliği kaynaklarını ve dolayısıyla ilişkileri artıran tüm bu unsurlara rağmen Türkiye-Fransa ilişkileri her iki ülke kamuoyu nezdinde de görece inişli çıkışlı ve mesafeli ilişkiler olarak algılanmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyeliğine ilişkin tartışmalarda Fransızlar Türkiye'nin muhtemel üyeliğine en çok karşı çıkan toplumdur. Kopenhag siyasi kriterlerine tam uyum ve insan hakları konusundaki kaygılar ile Türkiye'nin üye devletlerin toplumlarından farklı olduğu düşünülen kültürel yapısı Fransızların yüksek oranda Türkiye'ye karşı bir tutum sergilemelerine yol açmaktadır. Nitekim 2005'teki Avrupa anayasasının reddedilmesiyle sonuçlanan referandumda Fransa'daki hayır cephesinin önemli temalarından biri Türkiye karşıtlığı olmuştu.⁹ Yine 2014 yılında *Ifop* tarafından yapılan bir araştırmada Fransız kamuoyunun Türkiye'nin olası AB üyeliğine %83 oranında karşı olduğu ve bu oranla AB ülkeleri arasında birinci konumda olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sırada %72 oranıyla Almanya kamuoyu yer almaktadır.¹⁰ Yine aynı şekilde Türk kamuoyunda da özellikle AB süreciyle ilgili yapılan araştırmalarda Fransa'ya ve Fransız kamuoyuna ilişkin olumsuz izlenimler bulunduğu anlaşılmaktadır.¹¹

Karşılıklı kamuoylarındaki bu olumsuz algılar Fransa'da Nicolas Sarkozy'nin cumhurbaşkanlığı döneminde (2007-2012) iki ülke arasındaki siyasi ilişkilere daha önceki dönemlerde olmadığı kadar yansdı. Sarkozy'nin Türkiye'nin olası AB üyeliğine kamuoyu önünde net ve açık bir biçimde karşı çıkması ilişkileri hissedilir ölçüde gerdi. Öyle ki söz konusu dönemde Fransa'nın Türkiye'deki en güçlü varlığı ve iş birliğinin de önemli bir faktörü olan eğitim ve kültür alanındaki destek ve faaliyetleri azaldı. Fransa'da Fransız hükümetinin burslarıyla öğrenim görenlerin imkânlarının sınırlandırılması ya da tamamen durdurulmasından MICEL personelinin azaltılmasına, üniversiteler arası iş birliği faaliyetlerinin cılız hale getirilmesinden ortak araştırma zeminleri oluşturan *Institut français d'études anatoliennes* (IFEA) gibi kurumların zayıflatılmasına kadar pek çok gelişme bu alandaki ikili ilişkilerin gerilemesine örnek gösterilebilir. Toplumlar arası bağları da zayıflatan bu gibi uygulamaları

⁷ Stéphane De Tapia, "L'immigration turque en France. Ancrage territoriaux et identités composées", *Migrations et mutations de la société française. L'état des savoirs*, Paris, La Découverte, 2014

⁸ Bkz. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

⁹ Ersin Embel, "Kronik: Fransa ve Hollanda'da Düzenlenen AB Anayasası Referandumları", *A.Ü. SBF Dergisi*, 60/2, 2005, s. 279

¹⁰ Sonuçlara ulaşmak için bkz.Ifop'un internet sitesi:

http://www.ifop.com/?option=com_publication&type=poll&id=2475

¹¹ Bruno Cautrès, Nicolas Monceau, *L'opinion des Européens et des Turcs*, Paris, Presses de Sciences Po, 2011

siyasi düzlemde Sarkozy'nin Türkiye-AB müzakereleri kapsamındaki beş başlığın açılmasına engel olması izledi.

Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin bu tutumu ikili ilişkilerin geleceğinden çok tüm diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Fransa'da da merkez sağın yükselen aşırı sağ ile olan rekabetinde rakibinin söylemlerini giderek daha çok benimsemesiyle açıklanabilir. Küresel ekonomik krizin Avrupa'nın merkez ülkelerini de etkisi altına alması, ekonomilerdeki büyüme sorununa bağlı olarak artan işsizlik (özellikle genç işsizliği), Avro krizinin yarattığı Avrupa Birliği'ne yönelik şüphe ve tepkiler, radikal İslamcı terörizmin yaygınlaşan saldırılarının gölgesinde süren çoğulculuk ve göçmenlerin entegrasyonu meselelerine dair tartışmalar Fransa'da Türkiye'ye dair tartışmaları derinden etkiledi. Fransa kamuoyu nezdinde, Orta Doğu ülkeleriyle ilişkileri iyice yakınlaşan ve Batı ile siyasi olduğu kadar düşünsel, kültürel ve toplumsal bağları da sorgulanan Türkiye sert bir biçimde eleştirilen bir ülke konumuna geldi.¹² Tüm bu sıralanan unsurlar çerçevesinde Türkiye Sarkozy döneminde AB'nin hatta Batı uygarlığının uzağında bir ülke olarak değerlendirildi. Bu olumsuz havayı daha da ağırlaştıran 2011 yılında Fransız Parlamentosu'nun Ermeni soykırımını inkâr etmeyi suç sayan bir yasa tasarısını kabul etmesi oldu. Bu olaydan sonra da özellikle ekonomik iş birliği önemli ölçüde darbe aldı; Fransız firmaları başta askeri alanda olmak üzere pek çok sektörde dışlanmaya, ihaleleri alamamaya başladı.¹³

Mayıs 2012'de Sosyalist Parti'nin adayı François Hollande'ın Fransa cumhurbaşkanı olması Fransa'nın Türkiye'ye yönelik tutumunda normalleşme sürecini başlattı. Her ne kadar Avrupa'daki sol partiler geleneksel olarak, sağ ve aşırı sağın söylemlerinden farklı bir çerçevede Türkiye ile ilişki kuruyor olsalar da Suriye iç savaşından kaynaklanan çatışma ortamının yaygınlaşmasının yol açtığı güvenlik sorunları ve küresel terörizm Hollande döneminde de Türkiye-Fransa ilişkilerinin belirleyicisi oldu. Fransa'nın radikal cihatçıların terör saldırılarına maruz kalması ülke kamuoyunda Müslümanlara ilişkin olumsuz algı ve düşüncelerin derinleşmesine sebep oldu. Türkiye-Fransa ilişkilerinde bu algılar, , sosyalistlerin iktidarda olmasına rağmen, nüfusunun çoğu Müslüman olan ve siyasal İslam geleneğinden gelen Adalet ve Kalkınma Partisi'nin on yılı aşkın süredir yönettiği ve özellikle AB üyelik sürecinin temel unsuru olan demokratikleşmeye ilişkin karnesi giderek kötüleşen Türkiye aleyhine bir tutumun sürdürülmesinde etkili oldu.

¹² Bu tartışmalar için Bkz. Merve Özdemirkıran-Embel, "Kronik: 2017 Fransa Cumhurbaşkanlığı Seçimleri", *A.Ü. SBF Dergisi*, 72/3, 2017

¹³ Kayhan Karaca, "Fransa Türkiye'yi yeniden kazanma çabasında", *DW*, 27.01.2014. <http://www.dw.com/tr/fransa-turkiyeyi-yeniden-kazanma-çabasında/a-17390256>

Tüm bu olumsuz unsurlar ve iş birliğinin hemen her düzeyde aksamasına rağmen Cumhurbaşkanı Hollande yukarıda sözü edilen AB müzakereleri fasıllarından Ekonomik ve parasal politika başlıklı faslın açılmasında etkili oldu. Ancak asıl gelişme Hollande'ın 2014 başındaki Türkiye ziyaretiydi. 22 yıllık uzun bir aradan sonra gerçekleşen bu ziyaret sırasında Hollande'ın asıl hedefi Fransa'nın Türkiye pazarındaki ekonomik gücüne tekrar kavuşmasını sağlamaktı. Bu nedenle ziyaret sırasında kendisine Dış İşleri Bakanı'nın yanı sıra, Dış ticaret, Sanayi, Enerji, Savunma, Araştırma ve Tarım ve Gıda Bakanları da eşlik etti. Ekonomik ilişkilerin kayda değer şekilde geliştirilmesi hedefine ulaşılması için ayrıca resmi heyette, Fransa'nın işveren örgütü MEDEF'in Dış İlişkiler Sorumlusu, nükleer enerji şirketi AREVA'nın yöneticileri, Fransız Elektrik Kurumu EDF'nin yenilenebilir enerjiler birimi genel müdürü, hızlı trenler ve tramvaylar konusunda uzman ALSTOM şirketinin CEO'su, Fransız KOBİ'ler Konfederasyonu Başkanı, turizm grubu CLUB MED'in CEO'su, BNP-Paribas Bankası yöneticileri, Havacılık, Ulaştırma ve Savunma konularında uzman THALES grubunun CEO'su, EUTELSAT grubu CEO'su, nükleer ve gaz alanında uzman GDF-Suez grubunun CEO'su da yer aldı. Bunlara ek olarak, Fransız Nükleer Güvenlik Enstitüsü, Fransız Kalkınma Ajansı ve Fransız Ulusal Araştırma Ajansı yöneticileri de resmi heyete dahil oldular.¹⁴

Hollande döneminde Fransa tarafından atılan adımlar Türkiye'de karşılık bulduğu kadar Türk yöneticilerin de Fransa'ya yönelik tutumlarında olumlu gelişmeler izlendi. Örneğin Temmuz 2012'de mevkidaşı Laurent Fabius'le gerçekleşen Paris buluşmasında Ahmet Davutoğlu, Ermeni soykırımını inkar etmeyi suç sayan yasanın geçmesinin ardından Fransa'ya uygulanmaya başlanan tedbirlerin kaldırıldığını duyurdu.¹⁵ Bu kararda, Hollande'ın Sarkozy'nin yerini alması kadar yasanın Evrensel İnsan Hakları Beyannameğine ve Fransa anayasasına aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi de elbette etkili oldu. Öte yandan Cumhurbaşkanı Erdoğan cumhurbaşkanı seçilmesinin hemen ardından ve Hollande'ın ziyaretiyle aynı yıl içinde Fransa'ya bir ziyaret gerçekleştirdi. Orta Doğu'da Arap Baharı sonrası ortaya çıkan krizlerin yarattığı sorunlarının aşılmasına ilişkin güvenlik iş birliğinin güçlendirilmesinin konuşulduğu bu ziyaret de ilişkilerin yumuşaması ve iş birliği mekanizmalarının yeniden güçlendirilmesinde etkili oldu.

Öte yandan Suriye savaşının tüm Orta Doğu ve Avrupa'ya olan etkileri hususunda da iki ülke başta güvenlik ve istihbarat konularında iş birliğini güçlendirdi. Suriye krizinin başından beri Paris Suriye'deki duruma ilişkin politikasını şekillendirirken, çatışma bölgesinin yanı başındaki NATO müttefikleri ve AB adayı olan Ankara'nın güvenliğini önemseydiğini belirtti.

¹⁴ ibid.

¹⁵ "Fransa İle Yeni Dönem", *TRTHaber*, 05.07.2012

7 Ekim 2012’de dönemin Fransa Dış İşleri Bakanı Laurent Fabius Türkiye sınırına Suriye’den bir füzenin düşmesinin ardından yaptığı açıklamada Suriye’deki çatışma ortamının Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi Suriye’ye komşu ülkelere yayılma riskinin olduğu, bu konuda Fransa’nın Türkiye ile tam bir iş birliği içinde bulunduğunu vurguladı.¹⁶

Öte yandan, başta Suriye ve Irak olmak üzere tüm Orta Doğu’da ve küresel yapısıyla da Batı ülkelerinde terörist eylemler düzenleyen Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD) cihatçı terör örgütüyle mücadelede Fransa ve Türkiye arasında güçlü bir iş birliği bulunmaktadır. İki taraf da bu iş birliğini örgütün faaliyetlerinin artmasıyla 2014’ten itibaren daha da güçlendirme çabasına girdi. Fransa özellikle örgütün Avrupa’dan, bilhassa Kuzey Afrika kökenli kendi vatandaşlarından devşirdiği militanlarıyla mücadele ve söz konusu militanların Fransa’ya geri dönüp kanlı eylemlerde bulunmalarını engelleme konusunda bir hayli hassas.¹⁷ Nitekim önce Ocak 2015’te Paris’te *Charlie Hebdo* mizah dergisinin çizer ve çalışanlarına yönelik terör saldırıları ve ardından başkentten Kasım 2015’te cihatçı İŞİD militanları tarafından hedef alınması ve eş zamanlı üç saldırı sonucu 130 kişinin hayatını kaybetmesi ve 413 kişinin yaralanmasıyla bu iş birliği Fransa açısından daha da önemli hale gelmiştir. Bu çerçevede, Suriye ve Irak’ta yuvalanan cihatçı militanların hareketlerini kontrol etmeye yönelik Ankara ve Paris arasındaki güvenlik iş birliği güçlendirilmiş ve Ekim 2016’da Fransız Dış İşleri Bakanı J.M. Ayrault’nun ifadesiyle 2014’ten beri Türk yetkilileri tarafından Suriye’ye gitmek üzereyken ya da İŞİD bünyesinde savaşıp Fransa’ya geri dönmek isterken ele geçirilen Fransız vatandaşı cihatçı teröristlerin sayısı 150’yi bulmuştur.¹⁸

Ayrıca, Paris’teki *Charlie Hebdo* mizah dergisinin çizer ve çalışanlarını hedef alan terör saldırılarının ardından saldırıları lanetlemek için Hollande’ın daveti üzerine toplanan ve birlikte yürüyen siyasi liderlerin arasında dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu’nun da bulunması ikili ilişkilerde güvenlik konusundaki iş birliğine dair sembolik bir örnektir. Tüm bunlara ek olarak Mart 2016’da Türkiye ve AB ülkeleri arasında Ege denizindeki göçmen hareketlerini kontrol altında tutmak ve Yunan adalarına göçmenlerin kitlesel olarak gelişini engellemek amacıyla imzalanan anlaşma ve bu anlaşma ile Ankara’nın geri kabul taahhüdü Türkiye’nin tüm diğer

¹⁶ “Syrie: Solidarité de la France avec la Turquie et volonté d’agir pour ‘préparer le jour d’après’”, *France en Allemagne* (Fransa’nın Almanya Büyükelçiliği resmi internet sitesi), 09.10.2012

¹⁷ “France et Turquie déterminés a mieux collaborer dans la lutte contre les jihadistes”, *Le Monde*, 27.09.2014
http://www.lemonde.fr/europe/article/2014/09/27/france-et-turquie-s-engagent-a-mieux-collaborer-dans-la-lutte-contre-les-djihadistes_4495350_3214.html

¹⁸ “Terrorisme: 150 djihadistes français arrêtés en Turquie depuis deux ans”, *LCI*, 24.10.2016
<https://www.lci.fr/international/terrorisme-150-djihadistes-francais-arretes-en-turquie-depuis-deux-ans-2009270.html>

AB ülkeleriyle olduğu gibi Fransa ile olan ilişkisini de olumlu yönde etkiledi. Anlaşmadan memnun olan Paris'in Türk hükümetine olan yaklaşımında da olumlu bir tavır görüldü.¹⁹

Türkiye-Fransa ilişkileri 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye'de gerçekleştirilen darbe girişiminin ardından tekrar belirsizliklerin, temkinliliğin ve olumsuz algının hâkim olduğu bir döneme girdi. Kopenhag kriterleri, demokratikleşme ve Avrupa değerleri konusunda öteden beri hassas ve ısrarcı olan Paris, Türkiye'nin darbe girişimi sonrası sürüklendiği karmaşık süreç karşısında eleştirel bir tutum sergiledi. Örneğin dönemin Fransız Dış İşleri Bakanı Jean-Marc Ayrault'nun darbe girişimi sonrasında hükümetin izlediği tutumu eleştirmesi ve hukuk devletinin korunmasına ilişkin vurgu yapmasının ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan Ayrault'ya sert bir ifadeyle "kendi işine bakması" gerektiğini söyledi.²⁰ Karşılıklı yapılan açıklamalar verilen cevaplar Fransa ile ilişkilerin tüm diğer AB ülkeleriyle olduğu gibi gerilmesine yol açtı

Hollande'nin cumhurbaşkanlığı döneminde son yılda yaşanan duraksamaya rağmen görece düzelen Türkiye-Fransa ilişkilerini değerlendirirken Türkiye-AB ilişkilerinin tamamını, özellikle Ankara-Berlin ilişkilerini de göz önünde tutmak gerekir. Arap ülkelerindeki ayaklanmaların ve rejim değişikliklerinin başladığı 2011'den beri Ankara Avrupa başkentleriyle sıkça görüş ayrılıklarına düştü. Yukarıda değinilen Mart 2016'da imzalanan geri kabul anlaşması dahi bu ilişkilerin olumlu yönde ilerlemesine vesile olamadı. Türkiye özellikle 15 Temmuz darbe girişiminin ardından Batı'yı söz konusu girişime karşı duyarsız kalmakla, başka bir ifadeyle bu girişimin gerçekliğini görmemekle ve hatta darbe girişiminde bulunanlara arka çıkmakla suçladı. Ankara pek çok alanda müttefiki olan daha da önemlisi çok sayıda vatandaşının yaşadığı Hollanda ve Almanya ile ciddi, komşusu Yunanistan'la da görece daha az etkili krizler yaşadı. Her ne kadar Türkiye-Fransa ilişkilerinde bu boyutta bir kriz yaşanmamış olsa da böylesine gerilimler Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerini önemli ölçüde etkilediği için AB'nin merkez ülkelerinden biri olan Fransa'nın Türkiye'ye yönelik tutumunu da şekillendirdi. Özellikle kendine AB'yi yeniden canlandırma hedefi koyan Emmanuel Macron'un cumhurbaşkanı seçilmesiyle bu etki daha da önem kazandı.

Jean Marcou'nun ifadesiyle hiç olmadığı kadar belirsiz hale gelen Türkiye-AB ilişkileri tüm siyasal krizlere rağmen hukuki boyutta, bir başka deyişle en azından kağıt üzerinde

¹⁹ "Quel est le bilan du pacte migratoire UE-Turquie au bout d'un an", *Le Monde*, 17.03.2017
http://www.lemonde.fr/international/article/2017/03/17/pacte-migratoire-ue-turquie-quel-bilan-un-an-apres_5096504_3210.html

²⁰ "Putsch/Turquie: Erdoğan dit a Ayrault de 'se meler de ses affaires'", *Le Figaro*, 20.07.2016
<http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2016/07/20/97001-20160720FILWWW00354-putschturquie-erdogan-dit-a-ayrault-de-se-meler-de-ses-affaires.php>

sürmektedir.²¹ Anlaşılan o ki Fransa'nın genç ve AB yanlısı Cumhurbaşkanı Macron da bu şimdilik formel olarak ilerleyen zor ilişkilerin kopmaması yönünde bir irade ortaya koymaktadır. 20 Ekim 2017'deki AB zirvesinin ardından yaptığı basın toplantısında Macron, Türkiye ile ilişkileri durdurumama, kesin ve sert bir diyalogun içinde olunması gerektiği konusunda anlaşlık biçiminde bir ifade kullandı. Türkiye'nin AB üyelik şartlarını net bir şekilde karşılamadığını ve son gelişmeler ekseninde olumlu bir ilerlemenin yaşanmadığını²² vurgulasa da Macron Ankara ile ilişkileri dondurmaya çoktan hazır pek çok Avrupalı mevkidaşını karşısına alacak kadar Türkiye'nin AB perspektifinin korunmasını önemsemektedir.²³ Şimdilik tek taraflı gibi görünse de Avrupa değerleri ve Avrupa bütünleşmesinden umudunu kesmeyenlerin yön vereceği Türkiye-Fransa ilişkileri belki de Türkiye'nin Birlik'le barışmasında ve AB perspektifinin tekrar kazanılmasında etkili ve dönüştürücü olabilecektir.

Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2018 yılının ilk ziyaretini Fransa'ya gerçekleştirmesi Fransız mevkidaşı Macron'un yukarıda sözü edilen yaklaşımına istinaden planlanmış olabilir. Ziyaret sırasında kaleme aldığı analizinde Fransız gazeteci Marc Semo'nun ifade ettiği gibi "uluslararası sahnede giderek yalnızlaşan" Türk Cumhurbaşkanı'nın Avrupa'yla yeniden ilişki kurmak ve göçmen meselesi ve bölgesel krizlerin çözümünde Avrupa Birliği'nin vazgeçilmez ortağı olduğunu hatırlatmak için yola Fransa'dan çıkmış görünüyor.²⁴ Ne var ki 5 Ocak günü düzenlenen ortak basın toplantısında Macron'un bireysel özgürlükler konusunda mevkidaşıyla arasında görüş ayrılıkları olduğuna ve hukuk devletine saygının önemine özellikle dikkat çekmesi ve bugünkü durumuyla Türkiye ile müzakerelerde yeni başlıkların açılmasının imkansız olduğunu vurgulaması²⁵ Türkiye-AB ilişkilerinde soğuk rüzgarların hala dinmemiş olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte Ankara'nın Fransa için bölgesel krizlerde hala önemli bir ortak olarak değerlendirildiği ve Fransa'nın ekonomik yatırım için

²¹ Jean Marcou, "Turquie-Europe: une relation plus ambiguë que jamais", *Revue politique et parlementaire*, 12.08.2016

²² Türkiye-AB Gündemi: Fransa'da Macro Dönem, Türkiye-Fransa İlişkileri İçin Ne Vaadediyor?, İKV E-Bülteni, 1-15 Mayıs 2017 Bkz: http://bulten.ikv.org.tr/icerik_print.asp?ust_id=7950&id=8034

²³ "Sommet européen : Macron face aux premières résistances", *Le Point*, 23.10.2017
http://www.lepoint.fr/europe/sommet-europeen-macron-face-aux-premier-resistances-20-10-2017-2166168_2626.php

²⁴ Marc Semo, "Visite à Paris d'Erdogan, de plus en plus isolé sur la scène internationale", *Le Monde*, 05.01.2018
http://www.lemonde.fr/europe/article/2018/01/05/visite-a-paris-d-erdogan-de-plus-en-plus-isole-sur-la-scene-internationale_5237742_3214.html

²⁵ "Pour Macron, les évolutions récentes de la Turquie 'ne permettent aucune avancée' dans ses relations avec l'UE", *Le Monde*, 05.01.2018
http://www.lemonde.fr/europe/article/2018/01/05/pour-macron-les-evolutions-recentes-de-la-turquie-ne-permettent-aucune-avancee-dans-ses-relations-avec-l-ue_5238077_3214.html

Türkiye’yi değerli bir partner olarak gördüğü bu ziyaret sırasında tekrar açığa çıktı. Öyle ki, Fransız-İtalyan ortaklığındaki Eurosam şirketi Türk Aselsan ve Roketsan şirketleriyle uzun menzilli hava savunma sistemi kurulması amacıyla bir ortaklık tahsis edildi.²⁶

Bir yanda Suriye ve göç krizleriyle AB’nin güvenliği için vazgeçilmez olduğunu vurgulayan Erdoğan ile AB’nin geleceği için kararlı ve dinamik bir politika benimseyen ve AB değerlerini ve hukukun üstünlüğünü hatırlatan Macron arasında bir bilek güreşine benzeyen bu ziyaret her iki tarafın da tam olarak istediğini elde edemediği, mevcut iş birliği ve gerilim kaynaklarının korunduğu bir görüşme oldu. Nitekim ziyaret günü Fransa’nın önde gelen gazetelerinden *Le Monde*’un internet sitesinde ziyarete ilişkin haberlere eklediği fotoğrafın işaret ettiği gibi sırtları birbirine dönük halde hafifçe gülümseyen iki cumhurbaşkanı birbirlerine karşılıklı konumlarını hatırlatmanın ötesine geçmiş görünmüyorlar.

²⁶ “Erosam Aselsan ve Roketsan ile hava savunma sistemi gerçekleştirecek”, *Haber Türk*, 05.01.2018
<http://www.haberturk.com/eurosam-aselsan-ve-roketsan-ile-hava-savunma-sistemi-gelistirecek-1784826-ekonomi>